

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ

DİL VE EDEBİYAT
TÜRKLER VE TÜRKÇE
ALTAY DİLLERİ TEORİSİ

Kültür Portalı

Prof. Dr. Ahmet MERMER

EKİM - 2009

ANKARA

1.3. Altay Dilleri Teorisi

Anahtar Kelimeler: Altay Dilleri, Türkçe, Moğolca, Mançu Tunguzca, akrabalık

Altay dilleri teorisi, Türkçe, Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece ve Japoncanın bir dilden, yani Ana Altay dilinden geldiği görüşüne dayanan bir teoridir. Araştırmacılar arasında, Korece ve Japoncanın bu gruba dahil olup olmadığı konusunda zaman zaman tartışmalar yaşansa da son yıllarda bu iki dil de Altay dil ailesi içinde anılmaya başlanmıştır.

Türk, Moğol ve Mançu-Tunguz dilleri arasındaki yakınlığın, genetik akrabalıktan kaynaklandığı görüşü ilk olarak Strahlenberg tarafından ortaya atılmıştır. Genetik akrabalığın reddi ise 1820’de Rémusat ile başlamıştır. İki buçuk asrı geçen süre içerisinde K. Grønbech, J. R. Krueger, Clauson, Doerfer, Benzing, Şçerbak ve Róna-Tas gibi isimler genetik akrabalığı reddetmişlerdir. Ramstedt, Németh, Poppe, Aalto ve Baskakov gibi araştırmacılar ise genetik akrabalığı savunmuşlardır. Türkiyeli Türkologlar da, başta Talat Tekin, Osman Nedim Tuna ve Tuncer Gülensoy gibi isimler olmak üzere, adı geçen diller arasında genetik akrabalığın söz konusu olduğu görüşünde genellikle birleşmiş görünmektedirler.

Altay dillerini konuşanların sayısı, kaynaklarda farklı farklı verilmiştir. Bu dilleri konuşanların sayısı kaynaklarda 250-350 milyon arası gösterilmiştir.

Altay dilleri teorisine inanan araştırmacılar, bu dillerin yaşı üzerinde de durmuşlardır. Bugün, Altay dil ailesi içinde düşünülen dillerin Ana Altay dilinden ne zaman ayrıldıkları hususunda, bilim adamlarınca çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Ramstedt’e göre Tunguz, Kore, Moğol ve Türk dilleri ve halkları M.Ö. 4000 yılında birbirinden ayrılmıştır. Ligeti, bu tarihi M.Ö. 3000-2000’lere götürmüştür.

Altay dillerinin yaşlarıyla ilgili yukarıdaki ve benzeri görüşler ileri sürülse de aslında bu dillerden günümüze ulaşan yazılı belgelerin geçmişleri hiç de eskilere dayanmamaktadır. Moğolcanın en eski yazılı belgesi, 1225 tarihli Yesunke Taşı’dır. Moğolların Gizli Tarihi adıyla dilimize çevrilen Mongol-un Niguça Tobça’an ise 1240 yılından kalma bir eserdir. Bir diğer eski Moğol kaynağı Altan Tobçı ise, 16. yüzyıla aittir. Tunguzcanın en eski belgeleri 1413 ve 1433 tarihlidirler. Korecenin en eski yazılı belgesi ise, 1443 tarihlidir. Altay dilleri arasına son yıllarda dahil edilen Japoncanın en eski yazılı belgesi 712 yılından kalma Nihan Şoki’dır. Tekin, Türkçenin, tarihi bilinen en eski yazıtı kabul edilen Çoyr yazıtının 687-692 yılları arasında dikildiğini düşünmektedir.

Altay dillerinin başlıca ortak özelliklerini şu şekilde sıralanmıştır:

1. Aile içinde yer alan dillerin hepsi de eklemeli dillerdir.
2. Türetme ve çekimde hep son ekler kullanılır. Bu dillerde ön ek sistemi yoktur.
3. Altay dillerinde cinsiyet de yoktur. Bu nedenle kelimeler şekil değişikliğine uğramaz.
4. Sayı sıfatlarından sonra gelen adlar genellikle teklik biçimindedir: iki el, üç ev, beş oda gibi.
5. Altay dilleri eklemeli dil yapısında olduğundan kelime kök ve gövdeleri sabittir. Türetme yeni eklerle yapılır. Zengin bir ek sistemi vardır.
6. Diller arasında, aynı kökten kaynaklanmış ortak ekler vardır. Bu özellikle Moğolca ile Türkçe arasında daha belirgindir.

7. Cümle yapısı bakımından özne fiilden önce gelir ve genellikle baştadır. Fiil cümlelerin sonundadır. Ad ve sıfat tamlamalarında, belirten belirtilenden önce gelir.
8. r/z ve ş/l ses denklikleri.
9. Altay dillerinde ünlü uyumlarının varlığı.
10. Altay dillerinin hiçbirinde kelime başında r, l ve n ünsüzleri bulunmaz. Türkçe ve Moğolcada f fonemi yoktur.

Kaynak (Source):

- Akar, Ali, **Türk Dili Tarihi**, Ötüken Yay., İstanbul 2006
- Caferoğlu, Ahmet, **Türk Dili Tarihi**, İstanbul 1984.
- Demir, Nurettin, Yılmaz Emine, **Türk Dili El Kitabı**, Grafiker Yay., Ankara 2003
- Doerfer, Gerhard, “Akraba Olmama Kanıtlanabilir mi? –Altay Dilleri Sorunu”, (Çev. Faruk Gökçe), **Türkbilig** 2003/5, s. 157-168.
- Ercilasun, Ahmet B., **Başlangıçtan Yürmüncü Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Akçağ Yay., Ankara 2004.
- Ersoy, Feyzi, **Türk-Moğol Dil İlişkisi ve Çuvaşça**, G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)
- Gülensoy, Tuncer, **Türkçe El Kitabı**, Akçağ Yay., Ankara 2000.
- Katzner, Kenneth, **The Languages of the World**, London and New York 2005.
- Korkmaz, Zeynep, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, TDK Yay., Ankara 2003.
- Róna-Tas, A., “Did the Proto-Altaiic People Know the Stirrup?”, **Language and History**, Szeged 1986, s. 50-53.
- Róna-Tas, A., **An Introduction to Turkology**, Szeged 1991, Studia Uralo-Altaiica 33.
- Ruhlen, Merritt, **A Guide to the World’s Language**, California 1991.
- Tekin, Talat, “Altay Dilleri Teorisi”, **Talat Tekin, Makaleler 1, Altayistik**, s. 73-86, Ankara 2003.
- Tuna, Osman Nedim, “Altay Dilleri Teorisi”, **Türk Dünyası El Kitabı**, TKAE Yay., 2. Baskı, C. 2, Ankara, s. 7-58, Ankara 1992.
- Yılmaz, Emine, Demir, Nurettin, “Ural-Altay ve Altay Dil Teorisi”, **Türkler**, C. 1, s. 393-401. 2002.

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan/ Emeği Geçen	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Prof. Dr. Ahmet MERMER/ Yrd. Doç. Dr. Feyzi ERSOY	Prof. Dr. Ahmet MERMER	Prof. Dr. H. Hale KÜNÜÇEN